

Ludo DE BRABANDER OORLOG ZONDER GRENZEN

Ludo DE BRABANDER, *Oorlog zonder grenzen*,
Epo, 2016, 272 pp., ISBN: 9789462670716.

‘Oorlog, terreur, vluchtelingen ... kennen oorzaken’, zo stelt De Brabander in de inleiding (p. 13) van *Oorlog zonder grenzen*. Een van de hoofddoelen van de auteur is om de mechanismen achter deze wreedaardige maar nog zeer actuele fenomenen bloot te leggen. Vele ervan hebben volgens hem – en

ik sluit me daarbij aan – te maken met het westerse buitenlandse beleid. De Brabander begint zijn verhaal na de Eerste Wereldoorlog en meer bepaald in het Midden-Oosten. Hij beschrijft hoe Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk met het fameuze Sykes-Picot-akkoord geheime plannen maakten om de regio in twee stukken te verdelen, per definitie op een artificiële manier. Deze indeling was voordelig voor sommige volkeren, zoals de Joden, en nadelig voor anderen, zoals de Palestijnen en de Koerden – ook honderd jaar later is aan de grieven van die laatsten nog niet tegemoetgekomen. De Brabander schetst hoe de Fransen na de Eerste Wereldoorlog Syrië en Libanon koloniseerden en hoe het VK zich verkeek op wat in de ondergrond van Saudi-Arabië verscholen zat. Maar een verklaring waarom de Arabieren de oorlog tegen het jonge Israël verloren in de periode 1947-1949 ontbreekt. Hadden de Arabieren die oorlog gewonnen, dan zag de positie van Israël er vandaag waarschijnlijk minder rooskleurig uit. Niet alle problemen in het Midden-Oosten zijn dus de schuld van het Westen. In een tweede hoofdstuk focust De Brabander op de periode na de Tweede Wereldoorlog en legt hij de bal in het kamp van de Verenigde Staten. Hoewel de VS officieel geen koloniatiepolitiek voerden, wordt het voor de lezer snel duidelijk dat ze hun eigen belangen in de wereld lieten primeren. De Amerikaanse inlichtingendienst CIA was bijvoorbeeld betrokken bij de staatsgreep tegen de Iraanse eerste minister Mossadeq in 1953 toen die de Iraanse olie-industrie probeerde te nationaliseren. De Iraniërs zouden deze episode niet snel vergeten, wat mee de Iraanse Revolutie van 1979 verklaart, die op haar beurt de nog steeds troebele diplomatieke relaties tussen de VS en Iran kleurt. Tien jaar na de CIA-coup in Iran kwam diezelfde organisatie tussen in buurland Irak. Saddam Hoessein onderhield

in die tijd, midden jaren 1960, goede relaties met de CIA. Lang zou dat echter niet duren. Ook de Zesdaagse Oorlog (1967) tussen Israël en Egypte komt aan bod. Opnieuw moesten de Arabieren het onderspit delven. Pas met de Jom Kippoer-oorlog (1973) werd de situatie van voor de Zesdaagse Oorlog ietwat hersteld. De olie-uitvoerende landen haalden toen ook het oliewapen boven omwille van de expliciete militaire steun van de VS aan Israël, wat het Westen wel degelijk pijn deed. Zelfs Kissinger vroeg zich op dat moment af of het in het nationaal belang van de VS was om Israël de hand boven het hoofd te houden, iets wat de hoogleraren Internationale Betrekkingen Stephen Walt (Harvard University) en John Mearsheimer (University of Chicago) veel later opnieuw zouden doen in hun boek *The Israel Lobby and US Foreign Policy*. Toen de Egyptische president Sadat in 1979 zijn nek uitstak en vrede aan Israël aanbod – hij bekocht dit later met zijn leven – beloonden de VS Egypte met een jaarlijkse toelage, al was die lager dan die aan Israël. Telkens opnieuw was Palestina de verliezer: ‘Na de nederlaag van de Arabische naties in de Zesdaagse Oorlog en de stemming van VN-resolutie 242 – waarin geen enkele keer gerefereerd wordt aan de Palestijnse nationale aspiraties of het recht op zelfbeschikking van het Palestijnse volk – beseffen de Palestijnse nationalistena dat ze hun lot in eigen handen moeten nemen’ (p. 73). De Palestijnse bevrijdingsorganisatie PLO ontstond en begon onder leiding van Yasser Arafat met aanslagen. De Brabander zet zijn overzicht voort met de aanvallen van Israël tegen Libanon in het begin van de jaren 1980 en met de oorlog tussen Irak en Iran. Die laatste wordt bij ons waarschijnlijk herinnerd omdat Irak toen chemische wapens gebruikte, overigens met chemicaliën uit het Westen, ook uit ons land. De Brabanders subtitel is veelzeggend: *Toen*

Iraakse chemische wapens nog geen probleem vormden. Hij suggereert zelfs dat de overmoedige Iraakse aanval op Koeweit in de zomer van 1990 ook te maken had met de lauwe reactie van het Westen op het gebruik van chemische wapens (p. 80). Maar dat lijkt voer voor discussie aangezien er meer plausibele verklaringen zijn, met name het oliegeschil tussen Koeweit en Irak. Diezelfde Golfoorlog speelt ook een rol in het verhaal van Al Qaeda, dat later in het boek volgt. Zo wijst De Brabander er terecht op dat Osama bin Laden het niet pikte dat Amerikaanse troepen bij die Golfoorlog in Saudi-Arabië waren gelegerd.

De auteur is ook hard voor de Oslo-akkoorden (1993) tussen Israël en de Palestijnen. Hij vergelijkt de Palestijnen met de oorspronkelijke bewoners van Amerika: beide groepen zijn in reservaten ondergebracht en hebben een beperkte autonomie en vrijheden. Hij wijst ook op de vele keren dat de VS hun veto gebruikten in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, veelal om Israël te verdedigen: 42 keer tussen 1972 en 2006, ‘meer dan het totaal aantal uitgesproken veto’s van de andere permanente leden van de VN-Veiligheidsraad in diezelfde periode’ (p. 101). Verder worden ook de meer recente Israëlische oorlogen tegen Gaza uit de doeken gedaan. In het volgende hoofdstuk, *De winter na de Arabische lente*, beschrijft De Brabander onder meer de oorzaken van de revoluties in de Arabische wereld, die begonnen in 2010. Volgens hem komen democratische verzuchtingen ‘het meest in beeld’ (p. 126); twee bladzijden verder verwijst hij echter zelf naar een enquête waaruit blijkt dat de sociaal-economische problemen in Egypte de belangrijkste verklaring vormen. Tenzij de situatie in Egypte anders was dan in de andere Arabische staten lijkt dit in tegenspraak met elkaar. De vraag is ook niet makkelijk te beantwoorden. Voer voor verder

onderzoek. Voorts komt met een kritische blik de NAVO-interventie in Libië (2011) aan bod. De situatie in Libië na de inval is inderdaad minder stabiel dan voordien. Bovendien groeiden sommige plaatsen in het land uit tot broeihaarden van terrorisme. Na dit historische overzicht volgen twee hoofdstukken die het gewelddadige jihadisme en de terreur aankaarten. Terecht linkt de auteur deze vormen van geweld aan de geopolitieke frustraties die voordien in het boek werden geschetst. Het verhaal achter het ontstaan van Al Qaeda is bekend: de moedjahedien die het communisme in Afghanistan bestreden, kregen eind jaren 1970 financiële en militaire steun van de VS en konden daarmee uitgroeien tot Al Qaeda. Een gelijkaardig fenomeen deed zich decennia later voor in Irak. Door fouten van de VS en het Iraakse *puppet regime* werd het wegwijnende Al Qaeda in Irak nieuw leven ingeblazen, wat in 2012-2014 leidde tot de doorbraak van IS in Irak en Syrië. En dat brengt ons bij het Syrië-conflict. De Brabander stelt dat de westerse luchtbombardementen weinig effect hadden. Terecht wijst hij erop dat de grondtroepen een belangrijker rol speelden. Toch moeten we ons als kritische lezer de vraag stellen of deze grondtroepen ook de klus hadden geklaard zonder luchtbombardementen. Geen makkelijke materie vanuit moreel oogpunt. In het voorlaatste hoofdstuk beschrijft De Brabander hoe de terreur zich ook bij ons nestelt, in het laatste hoofdstuk legt hij de link tussen de eerder beschreven oorlogen en de vluchtelingenproblematiek: 'Het is zowel ironisch als triest dat honderdduizenden oorlogsvluchtelingen bescherming zoeken in dezelfde NAVO-landen die rechtstreeks (zoals in Libië, Irak en Afghanistan) ofwel onrechtstreeks (zoals in Syrië) hebben bijgedragen aan de vernietiging en de destabilisering van hun landen' (p. 215).

Terecht bekritiseert De Brabander het feit dat onze politici pas wakker liggen van de problemen in het Midden-Oosten wanneer vluchtelingen bij ons aankloppen. Of hoe Syrië (te) lang een ver-van-ons-bedshow was, terwijl oorlogen inderdaad weinig of geen grenzen kennen. *Oorlog zonder grenzen* wordt hiermee een zeer informatief boek over de verschillende oorlogen die we de afgelopen honderd en vooral de afgelopen vijftien jaar hebben gekend, voornamelijk in het Midden-Oosten, en over de daaraan verbonden terreur- en vluchtelingenproblematiek. Het boek is goed gedocumenteerd en bevat een resem eindnoten en een stevige bibliografie. De auteur is terecht kritisch voor het westerse buitenlandse beleid. Het boek kan dus niet weggezet worden als een links pamflet. Al mocht misschien wat meer onderstreept worden dat ook in de regio zelf niet iedereen altijd zijn verantwoordelijkheid opnam en opneemt.

De impliciete boodschap die doorheen het boek doorschemert, is dat het Westen in de toekomst beter twee keer nadenkt alvorens opnieuw ten oorlog te trekken. Omdat oorlogen 'zonder grenzen' zijn en de gevolgen ervan ook tot bij ons reiken (voor de lezer die vooral aan de belangen van het eigen land denkt). En omdat oorlogen humanitaire drama's veroorzaken waarvan de gevolgen decennia later nog voelbaar zijn (voor alle andere lezers).

Tom Sauer, professor Politieke Wetenschappen, Universiteit Antwerpen en auteur van *De strijd voor vrede. En hoe we die kunnen winnen* (Polis, 2017) over hetzelfde thema.